

Резюме

Бондарева М. В. Спадщина як юридична категорія: поняття, склад, ознаки (ч. 1).

Стаття присвячена проблемі термінологічного оформлення категорії «спадщина». На підставі аналізу доктринальних положень, чинного законодавства автор досліджує категорію «спадщина» крізь призму її ознак, розглядає склад спадщини, межі цілісності й стабільності (незмінності) спадщини як комплексу прав та обов'язків.

Пропонується розглядати дві характеристики спадщини: правова сутність прав та обов'язків як елементів складу спадщини (часові характеристики належності їх особі у часі; якісні характеристики належності – на певному правовому титулі; здатність до «переходу» в порядку спадкового правонаступництва, неприпинення у зв'язку зі смертю спадкодавця), і особливий характер зв'язку елементів, що входять до складу спадщини (єдність (цілісність) спадщини, залежність її від балансу «активу» і «пасиву» у її складі, а також обмеженість спадщини).

Ключові слова: спадщина, склад спадщини, спадкове правонаступництво, ознаки спадщини.

Резюме

Бондарева М. В. Наследство как юридическая категория: понятие, состав, признаки (ч. 1).

Статья посвящена проблемам терминологического оформления категории «наследство». На основании анализа доктринальных положений, действующего законодательства автор исследует категорию «наследство» через призму ее признаков, рассматривает состав наследства, пределы целостности и стабильности (неизменности) наследства как комплекса прав и обязанностей.

Предлагается рассматривать две характеристики наследства: правовая сущность прав и обязанностей как элементов состава наследства (принадлежность их носителю во времени; качественная характеристика принадлежности – на определенном правовом титуле; способность к «переходу» в порядке наследственного правопреемства, не прекращение в связи со смертью наследодателя), особый характер связи элементов, которые входят в состав наследства (целостность) наследства, зависимость его от баланса «актива» и «пассива» в его составе, а также ограниченность наследства).

Ключевые слова: наследство, состав наследства, наследственное правопреемство, признаки наследства.

Summary

Bondareva M. Inheritance as a legal category: definition, composition, characteristics (p. 1).

The article is devoted to the problem of terminological determination of the category “inheritance”. On the basis of doctrine and current legislation the author examines the category of “inheritance” through its characteristics, analyzes the legacy, limits of integrity and stability of inheritance as a complex of rights and obligations.

Proceeding from the foregoing, we believe that there are two main characteristics of inheritance to consider while researching the nature of this category: the legal nature of rights and obligations as the elements of the legacy (their affiliation in time – affiliation during lifetime, affiliation at the moment of death; the qualitative affiliation – depending on the legal title; the ability of “transition” in accordance with the hereditary succession, continuation due to the death of the legator) and the unique character of the liaison of elements that are incorporated into the legacy (integrity of inheritance, dependence of the inheritance’s integrity on the balance of “asset” and “liability” in its composition, also timeframes of the inheritance).

Key words: inheritance, hereditary succession, characteristics of inheritance.

УДК 342.2

Г. О. ГАРО

Ганна Олександрівна Гаро, кандидат юридичних наук, адвокат, медіатор

ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ІНОЗЕМНИХ СУДОВИХ РІШЕНЬ У СІМЕЙНИХ СПРАВАХ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ (ЧАСТИНА ПЕРША: ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ)

Сьогодні Україна впевнено крокує до Європейської спільноти. Найчастіше у повсякденному житті українцям та громадянам Європи доводиться зустрічатись з процедурою визнання та виконання іноземних судових рішень на території України та навпаки.

Метою статті є загальна характеристика визнання та виконання іноземних судових рішень у сімейних справах на території України та Федеративної Республіки Німеччина, зокрема в цій частині загальних положень визнання та виконання рішень.

Питання визнання та виконання рішень іноземних судів у цивільних справах на території України досліджували українські вчені С. Я. Фурса, О. І. Євтушенко¹, Ю. Д. Притика². А детальне регулювання процедури визнання і виконання двох видів рішень іноземних судів в Україні, а саме тих, що підлягають примусовому виконанню, та тих, що не підлягають примусовому виконанню, закріплене у VIII розділі Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України)³.

© Г. О. Гаро, 2016

Загалом як Україні, так і в Федеративній Республіці Німеччини (далі – ФРН), дія судового рішення, ухваленого (прийнятого) на території держави як акт публічної влади, поширюється виключно на її територію та в межах її юрисдикції. У ФРН порядок визнання та виконання іноземних судових рішень охоплює декілька рівнів. Насамперед це питання регулюється національним законодавством ФРН, зокрема положеннями Цивільного процесуального кодексу (далі – ЦПК ФРН). Другий рівень становить система міжнародних договорів, які переважно передбачають більш спрощені процедури визнання та виконання судових рішень на території ФРН. Останню лінію системи являють собою норми права Європейського союзу, які визначають спеціальну систему взаємного визнання та виконання судових рішень країн членів союзу. Одним із найважливіших нормативно-правових актів у цій сфері є Регламент Ради ЄС № 44/2001 від 22 грудня 2000 р. про юрисдикцію, визнання та виконання рішень з цивільних та торгових (комерційних) справах⁴.

В Україні систему визнання та виконання іноземних судових рішень становлять норми національного законодавства та відповідні міжнародні договори. Відповідно до ст. 81 Закону України «Про міжнародне приватне право» в нашій країні можуть бути визнані та виконані рішення іноземних судів у справах, які виникають з цивільних, трудових, сімейних та господарських правовідносин, вироки іноземних судів у кримінальних справах у частині, що стосується відшкодування шкоди та заподіяних збитків, а також рішення іноземних арбітражів та інших органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних і господарських справ, що набрали законної сили⁵.

Відповідно до ст. 390 ЦПК України (умови визнання та виконання рішення іноземного суду, що підлягають примусовому виконанню):

– рішення іноземного суду (суду іноземної держави; інших компетентних органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних чи господарських справ; іноземних чи міжнародних арбітражів) визнаються та виконуються в Україні, якщо їх визнання та виконання передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або за принципом взаємності;

– у разі якщо визнання та виконання рішення іноземного суду залежить від принципу взаємності, вважається, що він існує, оскільки не доведено інше⁶.

Згідно зі ст. 391 ЦПК України рішення іноземного суду може бути пред'явлено до примусового виконання в Україні протягом трьох років з дня набрання ним законної сили, за винятком рішення про стягнення періодичних платежів, яке може бути пред'явлено до примусового виконання протягом усього строку проведення стягнення з погашенням заборгованості за останні три роки⁷.

Відповідно до ч. 2 ст. 396 ЦПК України, якщо міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, такі випадки не передбачено, у задоволенні клопотання може бути відмовлено:

1) якщо рішення іноземного суду за законодавством держави, на території якої воно постановлено, не набрало законної сили;

2) якщо сторона, стосовно якої постановлено рішення іноземного суду, була позбавлена можливості взяти участь у судовому процесі через те, що їй не було належним чином повідомлено про розгляд справи;

3) якщо рішення ухвалене у справі, розгляд якої належить виключно до компетенції суду або іншого уповноваженого відповідно до закону органу України;

4) якщо ухвалене рішення суду України у спорі між тими самими сторонами, з того ж предмета і на тих же підставах, що набрало законної сили, або якщо у провадженні суду України є справа у спорі між тими самими сторонами, з того ж предмета і на тих же підставах до часу відкриття провадження у справі в іноземному суді;

5) якщо пропущено встановлений міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та цим Законом строк пред'явлення рішення іноземного суду до примусового виконання в Україні;

6) якщо предмет спору за законами України не підлягає судовому розгляду;

7) якщо виконання рішення загрожувало б інтересам України;

8) в інших випадках, встановлених законами України⁸.

Суд розглядає у визначених ними межах і не може входити в обговорення правильності цих рішень по суті, вносити до останніх будь-які зміни (п. 12 Постанови Пленуму Верховного суду України № 12 від 24 грудня 1999 р. «Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України»)⁹.

Умови визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню, майже ідентичні для рішення іноземного суду, що підлягає примусовому виконанню, якщо його визнання передбачено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, або за принципом взаємності (ч. 1 ст. 399 ЦПК України). Проте трирічного строку на протигагу для примусового виконання в Україні, для визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню, не передбачено.

На сьогоднішній день між Україною та ФРН не підписано відповідних угод щодо двостороннього визнання та виконання рішень загальних судів. У зв'язку з цим рішення німецьких судів в Україні або українських на території ФРН визнаються та виконуються тільки за принципом взаємності, що значно ускладнює процес врегулювання спірних відносин.

Німецьке законодавство визнається у світі таким, що сприяє та в цілому заохочує виконання іноземних судових рішень на своїй території. При цьому законодавство Німеччини керується положеннями Регламенту

№ 44/2001 Ради ЄС про юрисдикцію, визнання і виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах, підписаного у Брюсселі 22 грудня 2000 р.¹⁰ та своїм Цивільним процесуальним кодексом (далі – ЦПК ФРН), де зазначені правові норми відображаються у параграфах 328, 722 та 723 ЦПК ФРН¹¹. Зазначені параграфи визначають умови визнання, підсудність справ щодо виконання та визнання, а також умови допуску до визнання й виконання іноземних судових рішень у ФРН:

«Section 328 Recognition of foreign judgments

(1) Recognition of a judgment handed down by a foreign court shall be ruled out if:

1. The courts of the state to which the foreign court belongs do not have jurisdiction according to German law;¹²»

Це означає, що судові рішення іноземної держави повинно мати достатньо підстав, щоб бути вирішеним саме вказаним судом іноземної держави, рішення якого надано до процедури визнання та виконання на території ФРН.

«2. The defendant, who has not entered an appearance in the proceedings and who takes recourse to this fact, has not duly been served the document by which the proceedings were initiated, or not in such time to allow him to defend himself;¹³»

Іншими словами, визнання рішення іноземного суду не допускається у випадках, коли відповідачу не було вчасно доставлено повідомлення про відкриття судової справи або в такі строки, які б дозволяли йому підготуватись належним чином до захисту своїх прав.

«3. The judgment is incompatible with a judgment delivered in Germany, or with an earlier judgment handed down abroad that is to be recognised, or if the proceedings on which such judgment is based are incompatible with proceedings that have become pending earlier in Germany;¹⁴»

Відповідно, судові рішення не повинно суперечити подібному рішення німецького суду у справі між тими ж сторонами, з того ж самого предмета або ж рішення іншого іноземного суду, які були раніше прийняті у цій самій справі та набрали законної сили.

«4. The recognition of the judgment would lead to a result that is obviously incompatible with essential principles of German law, and in particular if the recognition is not compatible with fundamental rights;¹⁵»

Дану норму слід розуміти так, що судові рішення не повинно суперечити основним принципам німецького законодавства. Які саме рішення розглядаються такими, що явно порушують основні положення німецького права, вирішується окремо в кожному конкретному випадку. Німецьке законодавство не містить спеціальних норм, які визначають певні критерії «невідповідності».

«5. Reciprocity has not been granted¹⁶».

«Section 723 Judgment for enforcement

(1) The judgment for enforcement is to be delivered without a review being performed of the decision's legality.

(2) The judgment for enforcement is to be delivered only once the judgment handed down by the foreign court has attained legal validity pursuant to the laws applicable to that court. The judgment for enforcement is not to be delivered if the recognition of the judgment is ruled out pursuant to section 328¹⁷».

Ця норма тлумачиться так, що ст. 723 ЦПК ФРН визначає, що судові рішення про допущення до виконання на території Німеччини не може бути прийнято, якщо згідно зі ст. 328 ЦПК ФРН визнання цього рішення не допускається (не виконано умови визнання).

Загалом основні моменти для визнання та виконання рішень іноземних судів в ФРН виглядають так:

– Судові рішення повинно набрати законної сили в країні його прийняття.

– Іноземне судові рішення для визнання його на території ФРН має бути прийнято уповноваженим іноземним судом в незалежному та справедливому процесі без перевірки рішення німецькою юстицією по суті.

– Немає строку для пред'явлення рішення до виконання.

Перелік документів до клопотання майже такий самий, як і в українському законодавстві. При цьому легалізація документів не вимагається, оскільки 22 грудня 2003 р. для України набула чинності Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів, яку вчинено в Гаазі 5 жовтня 1961 року¹⁸. До переліку держав-учасниць цієї конвенції входить Федеративна Республіка Німеччина. Єдиною формальною процедурою є проставлення передбаченого ст. 4 апостилю компетентним органом держави, в якій документ був складений.

Як визначено у статті Андрія Навроцького, «визнання іноземних рішень у Німеччині у формі відокремленої цивільно-процесуальної процедури не передбачено німецьким законодавством. Визнання іноземного судового рішення в Німеччині вирішується як попереднє питання відповідною державною установою ФРН, що в свою чергу полегшує загальний обіг виконання судових рішень. Виключення з цього правила становить лише так звана «процедура підтвердження», завдяки якій кожна сторона іноземного судового процесу, має можливість підтвердити «здатність» або «нездатність» відповідного рішення іноземного суду бути визнаним на території Німеччини. Завдяки цій процедурі сторона у справі запобігає виникненню ситуації, що одне і те саме рішення німецьким судами може бути по різному розтлумачено, а також по різному вирішено питання визнання чи не визнання рішення на території Німеччини¹⁹».

Аналізуючи правові норми інститутів визнання та виконання іноземних судових рішень в обох країнах можна впевнено сказати про їхню спільну спорідненість. Порівняно з німецьким законодавством у сфері визнання та виконання іноземних судових рішень у відповідному українському законодавстві існують певні відмінності.

¹ Фурса С. Я. Цивільний процес: Проблеми і перспективи / С. Я. Фурса, О. І. Євтушенко. – К. : Видавець Фурса С. Я. : КНТ, 2006. – С. 178.

² Притика Ю. Д. Визнання та виконання рішень іноземних судів та арбітражів в Україні / Ю. Д. Притика // Міжнародний цивільний процес України : навч. посіб. Практикум / за ред. доктора юрид. наук, професора С. Я. Фурси. – К. : Видавець Фурса С. Я. : КНТ, 2010. – С. 240.

³ Цивільний процесуальний кодекс України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua

⁴ Про підсудність та визнання й виконання рішень в цивільних та господарських справах : постанова ЄС від 22 грудня 2000 р. № 44/2001 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua

⁵ Про міжнародне приватне право: Закон України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua

⁶ Цивільний процесуальний кодекс України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua

⁷ Там само.

⁸ Там само.

⁹ Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України» : постанова Пленуму Верховного суду України № 12 від 24 грудня 1999 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua

¹⁰ Регламент № 44/2001 Ради ЄС про юрисдикцію, визнання і виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах, підписаного у Брюсселі 22 грудня 2000 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua

¹¹ Цивільний процесуальний кодекс Федеративної республіки Німеччини / Zivilprozessordnung : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/index.html

¹² Там само.

¹³ Там само.

¹⁴ Там само.

¹⁵ Там само.

¹⁶ Там само.

¹⁷ Там само.

¹⁸ Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів, яку вчинено в Гаазі 5 жовтня 1961 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua

¹⁹ Навроцький А. Основні засади визнання та виконання іноземних судових рішень у Федеративній Республіці Німеччина / Андрій Навроцький // Юридичний журнал. – 2007. – № 1 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2522>

Резюме

Гаро Г. О. Визнання та виконання іноземних судових рішень у сімейних справах на території України та Федеративної Республіки Німеччина (частина 1: загальні положення визнання та виконання рішень).

У даній статті здійснено характеристику правового регулювання процедури визнання і виконання двох видів рішень іноземних судів в Україні, а саме тих, що підлягають примусовому виконанню, та тих, що не підлягають примусовому виконанню. Визначено специфіку системи правового регулювання визнання та виконання іноземних судових рішень у Федеративній Республіці Німеччина. Зроблено висновок про спільну спорідненість порядку визнання та виконання іноземних судових рішень в обох країнах, при цьому підкреслено наявність певних відмінностей.

Ключові слова: визнання і виконання рішень іноземних судів в Україні, що підлягають примусовому виконанню, не підлягають примусовому виконанню, Цивільний процесуальний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс Федеративної Республіки Німеччина.

Резюме

Гаро А. А. Признание и исполнение иностранных судебных решений по семейным делам на территории Украины и Федеративной Республики Германия (часть 1: общие положения признания и исполнения решений).

В данной статье осуществлена характеристика правового регулирования процедуры признания и исполнения двух видов решений иностранных судов в Украине, а именно: подлежащих принудительному исполнению, и тех, которые не подлежат принудительному исполнению. Определена специфика системы правового регулирования признания и исполнения иностранных судебных решений в Федеративной Республике Германия. Сделан вывод о совместной схожести порядка признания и исполнения иностранных судебных решений в обеих странах, при этом подчеркнута наличие определенных различий.

Ключевые слова: признание и исполнение решений иностранных судов в Украине, подлежащие принудительному исполнению, не подлежащие принудительному исполнению, Гражданский процессуальный кодекс Украины, Гражданский процессуальный кодекс Федеративной Республики Германия.

Summary

Garó H. Recognition and enforcement of foreign judgments on family affairs in Ukraine and Germany (part 1: general provisions for recognition and enforcement of judgements).

In this article legal regulation of the procedure for recognition and enforcement of two types of foreign court judgments in Ukraine, namely those subject to compulsory enforcement and those not subject to enforcement, is outlined. The specificity of the system of legal regulation of recognition and enforcement of foreign judgments in the Federal Republic of Germany has been determined. The conclusion on correlations between the procedures for the recognition and enforcement of foreign judgements in both countries has been drawn. It has been also stressed that there are certain differences.

Key words: recognition and enforcement of foreign court judgments in Ukraine, subject to enforcement, not subject to enforcement, the Civil Procedural Code of Ukraine, the Civil Procedural Code of the Federal Republic of Germany.